

“ZIELONY ZAKĄTEK”

OGÓLNOPOLSKI PROJEKT EDUKACYJNO - ARTYSTYCZNY DLA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM I SZKOLNYM, NAUCZYCIELI ORAZ RODZICÓW.

Termin realizacji:

01.10.2021 - 15.06.2022

Autorzy:

Eliza Flaszewska - doradca metodyczny w zakresie plastyki w Bytomiu, Chorzowie, Piekarach Śląskich, Siemianowicach, powiecie tarnogórskim

Dorota Kozioł- Żurawska - doradca metodyczny wychowania przedszkolnego w Katowicach

Wioleta Mueller - Konieczny - doradca metodyczny wychowania przedszkolnego i języka angielskiego w przedszkolu (Siemianowice Śląskie)

„Jeśli chcesz zbudować statek, nie gromadź ludzi, by zbierali drewno i nie przydzielaj im zadań, ale wzbudź w nich tęsknotę za rozległym i nie kończącym się morzem.”

/Antoine de Saint-Exupery/

Wstęp

A gdyby tak...

Otworzyć drzwi szkół i przedszkoli, wyjść i uczyć? Pokazywać, doświadczać, przeżywać, działać, szanować, naprawiać, błdzić, eksperymentować, zaczynać od nowa, tworzyć.

A gdyby tak...

Przez te otwarte drzwi spojrzeć w przyszłość, która nie będzie miała koloru dymu, smogu, spalin, metanu, CO₂, śmieci i hałasu.

W przyszłość, gdzie świat cyfrowy będzie tylko dodatkiem do życia, a nie jego treścią. W przyszłość, gdzie życie nie będzie miało wartości pieniądza, posiadanych dóbr i znajomości, wśród betonu, asfaltu i odcięcia od przyrody, będzie za to świadomym współistnieniem z naturą, współpracą na linii człowiek – fauna i flora, prawdziwą wartością. W przyszłość, gdzie żadne zwierzę nie znajdzie się w Czerwonej Księdze, a rośliny będą nieodzownym elementem nowoczesnych miast.

Na nas, nauczycielach, oraz na ludziach związanych z tematem przyrody i jej ochrony, funkcjonowaniem człowieka w naturze, leży odpowiedzialność za edukację przyszłych pokoleń. I to nie byle jaką edukację, tylko opartą na praktyce, działaniu i przeżywaniu. Jeżeli już teraz wskażemy im drogę, dzięki której będą mogli żyć w pełnej harmonii ze sobą jak i światem przyrody, to dajemy im możliwość przeżycia swojego czasu naprawdę, a nie za pośrednictwem niebieskiego ekranu.

Co my możemy? Bardzo dużo! Możemy mówić, pokazywać, prezentować, organizować, zachęcać, edukować, praktykować. Po prostu działać. Metoda małych kroków sprawdza się w wielu sferach naszego życia, to dlaczego nie tutaj? Nauczmy nasze dzieci szacunku do przyrody, nauczmy je jak o nią dbać, bez szkody dla nas i dla niej samej.

Pokażmy naszym dzieciom, że można.

1

Wstęp drugi...

Oddajemy w Wasze ręce efekt naszych rocznych przemyśleń, inspiracji, dociekań, warsztatów i szkoleń. Jest to również wynik rozmów z Wami o potrzebach wychowanków, placówek, środowiska oraz Was samych - jako nauczycieli, jak i osób, które poszukują chwili wytchnienia od stresu, gonitwy, papierów, zgiełku miasta.

Nasze przedszkola i szkoły nie zawsze mają dostęp do własnego ogrodu, skrawka zieleni przy budynku czy nawet możliwości wystawienia skrzynek z nasadzeniami na świeże powietrze. Spacer do lasu to już prawdziwa wycieczka, a o codziennym bieganiu po łące można pomarzyć. Dla takich sytuacji mamy propozycję stworzenia "Zielonych Zakątków" w salach przedszkolnych i czerpania z ich walorów pełnymi garściami.

Eksperymenty i samodzielne doświadczenia zostały "przerobione w praktyce", przez nas same,

o czym miałyśmy przyjemność opowiadać na naszych warsztatach. Wiemy, jak ciężko czasem je przeprowadzić w grupie przedszkolaków, ale po pierwszych próbach, zainteresowanie dzieci było bardzo duże i z niecierpliwością czekały na więcej.

Uczymy odnajdywania piękna w najmniejszym skrawku świata przyrody, tak, aby natura na stałe zagościła w sercach dzieci i rodziców. Najlepszym środkiem jest właśnie plastyka, która pozwala zachować to piękno na znacznie dłużej, czasem w bardzo inspirującej formie.

Kochamy przyrodę, jest ona naszą codziennością. Na końcu projektu mamy więc kilka słów dla Was, dorosłych, jak korzystać świadomie z jej walorów, jak odnaleźć swój czas spokoju, relaksu, pełnego oddechu w szumie wiatru, drzeniu liści, szorstkości kory, miękkości trawy pod stopami...

Pozdrawiamy Was serdecznie

Eliza, Dorota, Wioleta.

PS: Nasz projekt jest praktycznie w jednym kolorze, bez zdjęć i kolorowych wstawek. Chcemy, w przypadku gdyby miał zostać wydrukowany, uniknąć nadmiernego zużycia tonerów. Zachęcamy do drukowania na obu stronach kartki. Zamiast plastikowej okładki można zrobić własną z materiałów recyklingowych, angażując uczestników lub wykonać ją samemu, poświęcając kilka chwil na spotkanie ze sztuką.

2

WARUNKI UCZESTNICTWA W PROJEKCIE

1. Realizatorem Ogólnopolskiego Projektu Edukacyjno - Artystycznego "Zielony Zakątek", zwanego dalej projektem, może być osoba pełnoletnia, która zgłosiła dobrowolną chęć udziału, poprzez wypełnienie formularza "Deklaracja udziału w Ogólnopolskim Projekcie Edukacyjno - Artystycznym Zielony Zakątek", **do dnia 30.09.2021.**
2. Realizatorzy projektu zobowiązani są do: poinformowania rodziców/opiekunów prawnych o uczestnictwie dziecka w projekcie, uzyskania zgody na prowadzenie dokumentacji fotograficznej, publikację sprawozdania na stronie internetowej RODN WOM Katowice oraz (opcjonalnie) na stronie wydarzenia "Ogólnopolski Projekt Edukacyjno-Artystyczny Zielony Zakątek".
3. Realizatorzy projektu (nauczyciele) są zobowiązani do wykonania minimum 5 zadań z co najmniej 3 obszarów:
 - **ZIELONY ZAKĄTEK W PLACÓWCE CZYLI... ZAPROŚ PRZYRODĘ DO**

PRZEDSZKOLA/SZKOŁY - CZĘŚĆ I ZIELONY ZAKĄTEK
W BUDYNKU

- ZIELONY ZAKĄTEK W PLACÓWCE CZYLI... ZAPROŚ PRZYRODĘ DO PRZEDSZKOLA/SZKOŁY - CZĘŚĆ II ZIELONY ZAKĄTEK W PRZESTRZENI OTWARTEJ WOKÓŁ PLACÓWKI
 - ZIELONY ZAKĄTEK W LESIE, PARKU I NA ŁĄCE
 - ZIELONY ZAKĄTEK NA LEKCJACH PLASTYKI
- Dodatkowo, bez dokumentowania realizacji, do użytku własnego
- ZIELONY CZAS WOLNY
4. Realizatorzy wybierają dowolne propozycje działań, dostosowując ich realizację do potrzeb i możliwości dzieci, warunków lokalowych, środowiska lokalnego i możliwości danej placówki.
5. Nauczyciele biorący udział w projekcie zobowiązani są do opracowania sprawozdania z realizacji wybranych zadań w formie cyfrowej PDF, oraz przesłania ich do dnia 15.06.2022 na podane adresy mailowe - do wyboru:
- siemianowice.doradcametodyczny@gmail.com
doradcametodycznykatowice@gmail.com
eliza@doradcametodycznyplastyka.pl
6. Sprawozdanie w formie PDF z realizacji projektu powinno zawierać:
- Nazwę oraz adres placówki;
 - Imiona i nazwiska realizatorów;
 - Nazwę grup/grupy, która była uczestnikiem projektu, wiek i liczbę dzieci;
- Krótkie opisy z realizacji poszczególnych zadań, wraz z dokumentacją fotograficzną;
- Ogólne podsumowanie realizacji projektu - opis efektów.
7. Dla placówek i nauczycieli realizujących projekt zostaną przygotowane zaświadczenia udziału, które przesłane zostaną do 30 dni od chwili otrzymania sprawozdania.
8. Realizator projektu jest zobowiązany do przestrzegania zasad odpowiedzialnego korzystania z zasobów przyrody. Pozyskiwany materiał przyrodniczy nie może

znajdować się pod ochroną lub być gatunkiem zagrożonym. Materiał przyrodniczy, który nie został wykorzystany, należy umieścić w kompostowniku lub na przyzmie.

„Dzieci są w stanie bez większych problemów rozpoznać ponad tysiąc znaków firmowych różnych korporacji, ale mają zdecydowanie mniej gatunków roślin, które rosną w pobliżu ich miejsca zamieszkania. Efektem tych porażających statystyk jest zjawisko, które Robert Michael Pyle określił mianem „zaniku doświadczenia”, czego wyrazem jest przepaść powstała pomiędzy dziećmi a światem natury.”
/Kalosze pełne kijanek, Scott D. Sampson/

ZAŁOŻENIA

Głównym założeniem projektu jest rozbudzenie zamiłowania dzieci do świata przyrody, nawiązanie więzi z naturą i jednocześnie podjęcie działań zmierzających w kierunku profilaktyki tzw. deficytu natury. Kroki te stanowią wstęp do dalszych aktywności o charakterze ekologicznym.

UZASADNIENIE

Co wyróżnia nasz projekt?

- nawiązanie kontaktu z przyrodą (rozbudzenie zainteresowania) wyprzedza działania o charakterze ekologicznym (rozmowy o zanieczyszczeniu, segregacji, dewastacji), wpływa na dobrostan człowieka, uwrażliwia odbiorcę na sprawy związane z zasobami przyrody;
- przedstawienie świata przyrody w całej jego złożoności (krąg życia);
- propozycje działań adekwatnych do wieku i możliwości dzieci, nie wymagające dużych nakładów finansowych, uwzględniające różnorodne warunki placówek oświatowych.

*„Matka natura widzi relacje wplecione w dynamiczne,
współdziałające całości-przepływającą energię i odnawialną materię.”
/Kalosze pełne kijanek, Scott D. Sampson/*

ODBIORCY PROGRAMU EDUKACYJNO- ARTYSTYCZNEGO:

- dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym oraz edukacją zintegrowaną w klasach I-III
- uczniowie lekcji plastyki w zakresie szkoły podstawowej
- nauczyciele
- środowisko rodzinne (rodzice, opiekunowie prawni)

CELE PROJEKTU:

- wspieranie wszechstronnego rozwoju dziecka;
- zbudowanie więzi z naturą,
- rozwój zainteresowań przyrodniczych;
- stymulowanie wyobraźni i kreatywności;
- ukazanie świata przyrody jako całości;
- wykorzystanie środowiska naturalnego do łagodzenia stresu, relaksacja;
- integracja sensoryczna;
- rozwój słownika czynnego dziecka (pobudzanie do zadawania pytań);
- umiejętność współdziałania;
- odnalezienie pierwotnego związku pomiędzy kreatywnością i przyrodą;
- uzmysłowienie siły twórczej człowieka;
- profilaktyka uzależnienia od elektroniki; alternatywa dla „czasu ekranowego”.

FORMY I METODY PRACY:

Jako autorzy projektu “Zielony Zakątek” zostawiamy jego realizatorom pełną dowolność w doborze form i metod pracy. Najważniejszym celem jest wspieranie wszechstronnego rozwoju dziecka, podążanie za jego możliwościami, zainteresowaniami, a każdy nauczyciel/rodzic/opiekun najlepiej wie, czego jego dziecko/dzieci potrzebują, w czym są dobre, czym można je zachęcić do działania.

Jako doradcy metodyczni rekomendujemy wykorzystanie metod opartych na samodzielnym zdobywaniu wiedzy przez dzieci, działaniu, poszukiwaniu, doświadczaniu, analizowaniu, formułowaniu wniosków, dyskusji i ciągłym poszukiwaniu czegoś inspirującego.

CZAS TRWANIA: 01.10.2021-15.06.2022

OBSZAR I

ZIELONY ZAKĄTEK W PLACÓWCE CZYLI... ZAPROŚ PRZYRODĘ DO PRZEDSZKOLA/SZKOŁY

CZEŚĆ 1 - ZIELONY ZAKĄTEK W BUDYNKU

ZADANIA

1. **Budowa karmnika dla ptaków** (okres jesienno - zimowy) lub poidelka dla owadów (okres wiosenno - letni), umieszczenie go w miejscu dostępnym do obserwacji przez dzieci.
2. **Organizacja „miejsca do obserwacji”** - kącik, w którym w ciszy można przyglądać się ptakom, owadom, roślinom. Może znajdować się on w sali szkolnej/przedszkolnej np. przy oknie.

3. **Organizacja pojemnika na „przydasie”** - duże, wytrzymałe pudło z którego dzieci będą mogły swobodnie korzystać.

Proponowana zawartość :

- „kubeczki wączacza” - naturalne przedmioty takie jak igły sosnowe, kora, ziemia, kwiaty itp. zebrane podczas spacerów (tę rolę dobrze spełniają kubeczki z apteki, są sterylne i mają szczelne zakrętki lub puste, dokładnie umyte kubeczki po farbach plakatowych);
- pajęczyna stworzona z patyków i sznurka;
- potpourri -z francuskiego bigos, (mieszanina suszonych, naturalnie pachnących materiałów roślinnych);
- szyszki, kwiaty, pióra, kamienie, patyki, ziemię różnego rodzaju w słoiczkach, różne rodzaje kory (materiały zebrane podczas spacerów);
- wszystko, co można wykorzystać do zabaw sensorycznych, pobudzających zmysły, bezpieczne dla dzieci.

4. “Łodowa rzeźba “

Przygotowanie : potrzebne będą foremki (najlepiej silikonowe), woda, sznurek i części roślin. Należy umieścić części roślin oraz sznurek (tak, by wystawał) w foremce i zalać wszystko wodą. Tak przygotowaną pracę włożyć do zamrażalnika.

Gdy woda zamroźnie powstałe rzeźby można powiesić na pobliskich drzewach.

5. “Balonowa hodowla” - rzodkiewka w balonie.

Należy wsypać lejkiem do przeźroczystego balona ziemię, kilka ziaren rzodkiewki i wlać odrobinę wody. Nadmuchać go, zawiązać i powiesić na odpowiednio nasłonecznionym oknie- balon będzie pełnił rolę szklarni.

6. Czy rośliny oddychają?

Tekst dla uczestników

Liście są bardzo ważne dla drzew, bo to dzięki nim drzewa przyrządzają sobie jedzenie. Gdy są głodne- a drzewa są wiecznie głodne-wystarczy, że wystawią liście ku światłu. Liście mieszają trochę wody i pewne cząstki powietrza. W ten sposób powstaje cukier. Do tego jest im potrzebna

energia i tę energię daje im światło. Chwileczkę, wróć! Liście potrzebują powietrza?

8

Czyżby potrafiły oddychać tak jak ty? Tak, liście wdychają i wydychają powietrze. Ustami. Bardzo przypominają one twoje usta, bo wyglądają tak, jakby miały wargi. Liście mogą je otwierać i zamykać. Jest jednak pewna różnica między tobą a drzewem- drzewo nie mają jednych ust, ma ich tysiące! Są one bardzo maciupeńkie i trudno je dostrzec. By przekonać się czy mówię prawdę możesz wykonać doświadczenie.

Wybierz wśród roślin domowych jedną, która pomoże ci to sprawdzić. Nałóż na jej liść woreczek i zawiąż. Jeśli posiadasz worek typu ziplock- zaciągnij zamek strunowy. Zrób to dokładnie. Postaw roślinę w słonecznym miejscu. Poczekaj cierpliwie 30 min i wróć, by zobaczyć powstałą w wyniku oddychania wilgoć, która zgromadziła się w środku. A teraz podejdź do szyby okna i dmuchnij na nią. Czy to nie fascynujące? Ludzie również oddychając wydają wilgoć!

7. Jak rośliny piją wodę? (do wyboru)

Tekst dla uczestników

Weź kawałek drzewa brzoźowego (rozpoznasz je po biało-czarnej korze). Posmaruj polano z jednej strony płynem do mycia naczyń lub wodą z mydłem. A teraz mocno przyciśnij usta z drugiej strony i porządnie dmuchnij. Jeśli wszystko się uda, to z drewna wydobędą się bańki mydlane! Stanie się to dlatego, że wdmuchiwanie przez ciebie powietrze przepływa przez naczynia przewodzące wodę w drewnie i po przeciwnej stronie napotyka mydliny.

Zamocz w ciepłej wodzie kawałek kolorowej bibuły lub po prostu dodaj do wody trochę farby (może być plakatowa) albo barwnika spożywczego (może zostało ci troszkę po Świątach Wielkanocnych). Włóż do zabarwionej wody liść kapusty lub biały kwiatusek. Poczekaj cierpliwie. Już po godzinie wyraźnie zauważysz, że roślinka poczęstowała się przygotowanym przez ciebie napojem. Jak to zauważysz? Roślina zmieni swój kolor na taki, jaki ma zabarwiona woda. Teraz już jesteś pewien, że potrafi się napić.

Weź kawałek waty i wetknij ją z pomocą patyczka do środka słomki. Teraz włóż słomkę do zabarwionej wody. Już po chwileczce zobaczysz jak wata zmienia kolor „ciągnąc” wodę do góry. Jeśli chcesz możesz również obejrzeć film prezentujący doświadczenie.

https://www.youtube.com/watch?v=3FQvwF_Uw50

8. Rośliny w paski

Tekst dla uczestników

Za pomocą spinaczy przymocuj papierowe paski do kilku liści rośliny doniczkowej. Po kilku dniach zdejmij paski i sprawdź co się stało. Przekonacie się jak światło wpływa na rośliny,

9. Siła roślin

Tekst dla uczestników

Do doniczki wsypcie gips i dodajcie wody mieszając tak, by uzyskać masę gipsową. Do przygotowanej masy wciskamy dwa lub trzy ziarna fasoli i pozostawiamy całość tak długo, aż gips nie stanie się całkowicie twardy. Gips podlewamy wodą. Po kilku dniach ziarna fasoli zaczną

kielkować z taką siłą, że przebiją twardą powierzchnię gipsu.

10. Terrarium dla dżdżownic

Tekst dla uczestników

Przygotujcie terrarium dla dżdżownic umieszczając w przeźroczystym pojemniku (akwarium, doniczka do storczyków, słoik) naprzemiennie warstwy gleby, liści i piasku. Pojemnik po umieszczeniu w nim dżdżownic należy przykryć gazetą dla utrzymania wilgotności. Zadbajcie o pokarm dla mieszkańców terrarium (szczątki roślin, warzyw, owoców). W deszczowy dzień wyrusźcie na poszukiwanie dżdżownic. umieśćcie je w pojemniku i obserwujcie codziennie. Ustalcie jak są zbudowane, co lubią jeść. Po co na ich ciele znajduje się tzw. siodelko itp. Czy wiecie, że praca dżdżownic jest niezwykle pożyteczna?

11. Dzień Kreatywnej Zabawy

Tekst dla realizatora

Usuń z sali przedszkolnej/szkolnej wszystkie zabawki. Wszystkie półki powinny być puste. W zamian umieść na nich materiał przyrodniczy i ten przeznaczony do recyklingu (kartony, korki, słomki, tkaniny, włóczkę, watę, taśmę itp.). Zaproś dzieci do zabawy. Pomagaj przy realizacji ich pomysłów.

12. “Łatwe uprawy”- czyli witaminy na stole przez cały rok

W sali przedszkolnej, na parapecie lub innym, słonecznym stanowisku, można przez cały rok hodować pietruszkę, szczypior, cebulkę, rzeżuchę. Są to proste uprawy, łatwe do pielęgnacji przez dzieci, o szybkim tempie wzrostu. Materiał można zakupić w dowolnym sklepie warzywnym (korzenie pietruszki lub cebule) lub wybrać nasiona, również dostępne w wielu sklepach.

Hodowle prowadzone przez dzieci zachęcają je do korzystania z ich zasobów, pozwalają poznać nowe smaki i zapachy.

Sposób uprawy:

Należy przygotować doniczkę lub skrzynkę balkonową.

Pojemnik powinien mieć otwory w dnie lub warstwę keramzytu.

Wypełnić pojemnik ziemią, najlepiej przeznaczoną do ziół.

Wysiać nasiona po 2 w jeden punkt co 20 cm. Przykryć je 0,5 cm warstwą ziemi.

Podlać wodą, ustawić w słonecznym miejscu.

Rzeżuchę oraz cebulkę można uprawiać również w słoikach z gazą - cebula, oraz płaskich pojemnikach z ligniną - rzeżucha. Jest to ciekawa alternatywa dla sadzonek w ziemi, prezentująca również łatwość, z jaką można mieć własną uprawę.

13. “Pachnące uprawy”- czyli ogródek sensoryczny.

Ogródek ziołowy pobudzi zmysły zapachem, zmienną fakturą ziół, różnorodnym wyglądem a także smakiem. Zachęci dzieci do próbowania testowania smaków, wzbogaci wiedzę o zapachach.

Wiele ziół możemy zakupić w okresie wiosennym w formie gotowych sadzonek, lub też wykorzystać nasiona do ich uprawy. Ciekawą formą jest posadzenie kilku ziół blisko siebie, tak aby podczas dotykania ich, unosiło się wiele różnych zapachów.

W zimie można uprawiać zioła na dobrze nasłonecznionym parapecie w doniczkach. **10**

Zioła które możemy uprawiać w placówce, do wyboru :

- mięta
- lubczyk
- majeranek
- bazylia
- rozmaryn
- cząber
- estragon
- melisa
- kolendra
- szalwia lekarska
- laur

Czego potrzebują zioła ?

Dużej ilości słońca – zioła najlepiej jest trzymać w pomieszczeniach dobrze nasłonecznionych. Najlepsze będą parapety z zachodnią lub wschodnią wystawą, gdzie słońce dociera bez przerw przez kilka godzin.

Wilgotności w powietrzu – większość ziół lubi wilgoć w powietrzu, warto więc od czasu do czasu delikatnie spryskać je wodą.

Regularnego podlewania – zioła lubią stale wilgotne podłoże, dlatego systematyczne podlewanie to podstawowa zasada uprawy tych roślin. W czasie upalnego lata wodę należy uzupełniać nawet co drugi dzień.

Odpowiedniej gleby – do uprawy ziół nadają się żyzne i sypkie mieszanki ziemi o niskim zasoleniu, wzbogacone nawozem i naturalnym humusem.

Warstwy drenażowej - należy zadbać o dobry drenaż doniczki, umieszczając na jej dnie warstwę piasku/ keramzytu lub wybierając doniczki z otworami na spodzie.

14. “Zielony Zakątek” czyli biofilia w sali/holu.

Biofilia polega na wprowadzaniu do otoczenia człowieka naturalnych materiałów, przyjaznych zmysłom kolorów, dźwięków, światła i kształtów. Celem jest, by każda przestrzeń, w której człowiek funkcjonuje miała powiązania z naturą, była jej przedłużeniem. Żywe rośliny są oczywistym i niezbędnym dodatkiem we wnętrzach biofilnych, warto jednak zadbać, aby były one bezpieczne dla dzieci.

Bezpieczne rośliny doniczkowe to takie, które nie mają kłujących cierni oraz substancji toksycznych i których dziecko nie będzie miało ochoty posmakować. Najlepiej zdecydować się na niewielkie, stosunkowo neutralne i mało wymagające gatunki roślin, jak np. - zielistki,

- sansewierie,
- niektóre paprocie,
- sępolie fiołkowe,
- nieduże chamedory
- trzykrotki,

- Areka
- Ceropegia Woodii

- Chamedora
- Eszeweria
- Fittonia
- Guzmania
- Juka (łac. Yucca)
- Kalathea
- Maranta
- Peperomia
- Pieniążek
- Storczyk Phalaenopsis
- Żyworódka pierzasta

15. **“Warzywnik 1”** - czyli warzywa z parapetu.

Stworzenie miejsca do hodowli warzyw. Miejsce musi być nasłonecznione, ziemia przeznaczona do uprawy ziół lub warzyw. Można wykorzystać gotowe sadzonki lub nasiona. Wykorzystanie nasion pozwala dzieciom na obserwację pełnego przebiegu wzrostu rośliny.

Propozycje:

- *Szpinak* - szpinak rośnie szybko i jest mało wymagający. Dzięki neutralnemu smakowi, nadaje się do bardzo wielu dań. Do jedzenia nadają się liście szpinaku. Młode listki można jeść na surowo. Pierwsze liście można zbierać już po około 4 tygodniach od siewu. Jeżeli szpinak został posiany zbyt gęsto, w pierwszej kolejności wyrывa się rośliny nadprogramowe.
- *Salata* - Sałata ma krótki okres wegetacji, zbiór odbywa się po 4 tygodniach od wysiania. Najbardziej polecana jest sałata rzymska, prosta w uprawie, dająca spore plony.
- *Rzodkiewka* - Roślina wydaje plon po 4-6 tygodniach od siewu (w zależności od odmiany i warunków). Optymalna odległość między rzędami wynosi ok. 20-30cm. Po wykształceniu pierwszych liści właściwych należy dokonać przerywki rzodkiewki, pozostawiając sadzonki co kilka centymetrów. Bardzo ważnym zabiegiem w uprawie rzodkiewki jest regularne podlewanie i spulchnianie gleby. Lubi dużo światła – wtedy korzenie osiągają maksymalne rozmiary przy zachowaniu swoich walorów smakowych.
- *Pomidory* - najlepiej wybrać odmiany karłowate np. Bajaja', 'Balconi Red', 'Batory', 'Koralik', 'Maskotka', 'Olka Polka', 'Pendulina Red', 'Venus', 'Vilma', 'Tiny Tim', 'Yellow Pearl'. Z uwagi na długi okres wegetacyjny oraz dlatego, że pomidory to rośliny ciepłolubne, uprawia się je jedynie z rozsady przygotowywanej już od lutego w ogrzewanych pomieszczeniach. Gotową rozsadę (tzw. sadzonki) można kupić już od początku maja. Młode rośliny sadzimy do dużych doniczek w żyznym i przepuszczalnym podłożu (może to być specjalne podłoże do uprawy warzyw lub uniwersalna ziemia do roślin doniczkowych). Sadzonki sadzimy nieco głębiej niż rosły w doniczce (w rozsadzie). Na dno doniczki trzeba wysypać warstwę keramzytu, który stworzy odpowiedni drenaż i zapobiegnie zaleganiu wody (dodatkowo w dnie doniczki muszą być duże otwory odpływowe). Podłoże warto wymieszać z hydrożelem, który będzie

gromadził wodę na okresy suszy. Doniczki do uprawy pomidorów powinny być

12

głębokie na około 40 cm. Rośliny podlewamy regularnie i obficie, tak aby podłoże w doniczce nigdy nie przeschło. Rośliny nie mogą jednak stać w wodzie, gdyż prowadzi to do gnicia ich korzeni oraz pęknięcia owoców.

16. Udział w wybranym “Dniu specjalnym” - do wyboru.

W sprawozdaniu wystarczy zaznaczyć, który Dzień Specjalny był realizowany, oraz dołączyć zdjęcie.

- 04 października - Światowy Dzień Zwierząt
- 10 października - Święto Drzewa
- 14 listopada - Dzień Czystego Powietrza
- 23 stycznia - Dzień Bez Opakowań Foliowych
- 02 lutego - Dzień Mokradeł
- 03 marca - Dzień Dzikiej Przyrody
- 17 marca - Dzień Mórz
- 21 marca - Pierwszy Dzień Wiosny
- 21 marca - Dzień Lasów
- 22 marca - Światowy Dzień Wody
- 01 kwietnia - Dzień Ptaków
- 22 kwietnia - Dzień Ziemi
- 15 maja - Dzień siania dyni w miejscach publicznych
- 20 maja - Światowy Dzień Pszczół
- 22 maja - Dzień Różnorodności Biologicznej

OBSZAR I
ZIELONY ZAKĄTEK W PLACÓWCE
CZYLI...
ZAPROŚ PRZYRODĘ DO
PRZEDSZKOLA/SZKOŁY

CZĘŚĆ 2 - ZIELONY ZAKĄTEK
W PRZESTRZENI OTWARTEJ

ZADANIA

1. **“Łąka kwietna”** - wysianie nasion łąki na terenie należącym do placówki lub za zgodą właściciela gruntu. Pielęgnacja terenu. Zajęcia z uczestnikami projektu na temat pożytecznej roli pszczół w życiu człowieka - działania terenowe, wycieczki lub oparte na metodach aktywnych.
2. **“Kolorowe grządki/doniczki”**- posadzenie dowolnych kwiatów, z sadzonek lub samodzielnej uprawy z nasion na terenie należącym do placówki lub za zgodą właściciela terenu. Placówki, które nie mają swojego terenu zielonego, mogą, we współpracy z rodzicami lub środowiskiem lokalnym, postarać się o donice sporych rozmiarów, które staną w miejscu dostępnym dla dzieci.
W mieście Katowice istnieje możliwość zaadoptowania cementowych donic, należących do miasta, w ramach akcji "Zaadoptuj donicę i posiej łąkę". Warto dowiedzieć się w swoim Urzędzie Miasta, czy istnieje taka możliwość.
3. **“Warzywnik II”** - w miejscu dostępnym dla dzieci na terenie zielonym należącym do placówki lub za zgodą właściciela gruntu, można zorganizować warzywnik w skrzyniach inspektowych. Warto zapoznać się wówczas z technikami permakulturowymi, najbardziej przyjaznymi dla środowiska i człowieka. Warzywa można wysiewać bezpośrednio do gruntu lub sadzić wcześniej wyprodukowaną rozsadę. W skrzyniach świetnie sprawdzą się warzywa liściowe: sałata masłowa, liściowa, głowiasta, rukola, rosłonka, endywia, burak liściowy, szpinak, koperek, natka pietruszki, itd.; warzywa korzeniowe: marchew, pietruszka, buraki; warzywa o jadalnych owocach: pomidory (najlepiej odmiany karłowe), papryka, cukinia, itd. oraz warzywa o jadalnych nasionach: fasolka szparagowa, bób, itd. Więcej - patrz rozdział **Warzywnik I**
4. **“Miejsce do siedzenia”** - To swoistego rodzaju kącik, w którym w ciszy można przyglądać się ptakom, owadom, roślinom. Może znajdować się on w sali szkolnej/przedszkolnej np. przy oknie lub w ogrodzie.
5. **“Tajemniczy szlak”** - należy rozwinąć linę pomiędzy dwoma drzewami. Trzeba sprawdzić dokładnie podłoże, usunąć w razie potrzeby niebezpieczne przedmioty. Można poprosić dzieci, by poruszały się po nim z zawiązanymi oczami, opowiadały o swoich wrażeniach.
6. **“Pułapka na owady”** - rozkładamy duże białe płótno (prześcieradło) pod drzewem i potrząsamy gałęzią. Teraz czas na porównywanie, nazywanie i podążanie wzrokiem za ukrytymi jeszcze przed chwilą w koronie drzewa owadami.

7. **“Minizoo”** - wiosna, lato, jesień. Należy przykryć kawałek ziemi drewnem, kamieniem sporych rozmiarów, gumową wycieraczką. Po upływie około tygodnia można zajrzeć pod spód - najczęstszymi lokatorami są stonogi (szare, owalne skorupiaki lądowe, które nie mają wcale stu odnóży, tylko koło trzydziestu), długie kręcionogi i pareczniki, maleńkie mrówki i pajęczki, ślimaki i dżdżownice.

8. “Dzień tropicieli”

Informacja dla realizatorów

Zaproś dzieci do ogrodu przedszkolnego i pokaż kartonik z informacją, że poszukujecie rośliny z następującymi cechami, np. „Jestem kwiatem w kolorze żółtym, rosnę na trawniku” (mniszek lekarski). Dzieci oglądają symbole graficzne i rozpoczynają poszukiwania z zachowaniem zasady „Wskazujemy, nie zrywamy”. Po odszukaniu okazów wyjaśnij, że dawno temu powstały nazwy roślin, które często określają ich cechy charakterystyczne. Mniszek lekarski (mlecz, po przekwitnięciu-dmuchawiec) jest tego przykładem. Mniszek-bo środek kwiatu, widoczny po przekwitnięciu, przypomina ogoloną głowę mnicha, mlecz-bo z łodygi tej rośliny po przecięciu wydziela się gorzkie mleczko; dmuchawiec-bo lekkie nasiona w kształcie małych spadochronów zdmuchuje wiatr. Określenie „lekarski” jest związane z leczniczymi właściwościami rośliny. Przedstaw nazwy innych roślin z ogrodu i poproś dzieci o twórczą interpretację, np. stokrotka (ma dużo małych płatków), tulipan (tuli płatki w kielichu) itp.

9. **“Lepipaleczki”** - należy umieścić na patyczku do szaszłyka taśmę dwustronnie klejącą. Ściągnąć papier zabezpieczający i gotowe. Teraz można wkładać narzędzie pod stertę liści, między gałęzie krzewów, w gęstej kępie trawy itp. i wydobywać tajemnice na światło dzienne.

10. **“Tęcza w sprayu”** - w słoneczny dzień zabieramy ze sobą zraszacz do kwiatów/pistolet na wodę i wychodzimy na świeże powietrze. Stajemy tyłem do słońca i rozpylamy wodę w powietrze. Powinna pojawić się tęcza.

11. **“Tęcza z lusterka”** - należy przygotować : latarkę, lusterko, miskę z wodą, białą kartkę. Do płytkiego naczynia wlej wodę i włóż do niej lusterko, tak by opierało się o jedną ze ścianek naczynia. Skieruj światło na zanurzoną w wodzie część lustra. Na znajdującej się w pobliżu kartce pojawi się „tęcza”.

12. “Dzieci, olbrzymy i krasnale”

Dzieci, tak jak ludzie dorośli, mają zróżnicowany wzrost. Jedne są niskie, inne średnie, jeszcze inne wysokie. W trakcie pobytu na terenie zielonym dzieci mogą wskazać rośliny sięgające im do kostek, kolan, bioder, pasa i wyższe.

13. “Zaadoptuj drzewo”

Informacja dla realizatora

Wybierzcie wspólnie jedno z drzew znajdujących się w pobliżu waszej placówki.

Obserwujcie je o każdej porze roku i opisujcie zmiany. Możecie swoją obserwację

16

prorowadzić również w ciągu jednego dnia. Obserwujcie: kto korzysta ze schronienia w koronie drzewa, jak zmienia się liczba ptaków siedzących na gałęziach, ile drzewo zgubiło liści, jakie one mają kolory, jak wygląda rano i jak wygląda późnym popołudniem. Poszukajcie w atlasie drzew lub skorzystajcie z aplikacji Plant net i odkryjcie nazwę drzewa. Jedno drzewo można również fotografować o różnych porach roku, zwracając uwagę na zmiany jakie w nim zachodzą.

14. “Hodowla ślimaków”

Podczas spaceru w wilgotnej aurze warto zabrać do przedszkola kilka napotkanych ślimaków. Ślimaki należy umieścić w zamkniętym szklanym lub plastikowym pojemniku, z dostępem do powietrza i światła, regularnie zraszać pojemnik, dostarczać świeżą sałatę lub inne liście.

Zachęcamy dzieci do samodzielnego poszukiwania odpowiedzi na pytania : Ile ślimak ma nóg?, Jakie funkcje pełnią jego czułka, gdzie ma oczy i otwór gębowy?, W jakich kolorach i kształtach występują muszle ślimaków?

Ciekawostki dla uczestników :

Czy zauważyliście, że ślimaki pelzając pozostawiają za sobą błyszczący ślad? To śluz.

Wygląda on nierówności podłoża i pozwala ślimakowi wspinać się na strome powierzchnię (jest bardzo lepki). Może i wy spróbujecie zamienić się w ślimaki?

Zawińcie się w koc jak naleśniki i spróbujecie poruszać się jak ślimaki.. Czy wiecie że, ślimaki nie mają zębów? Rozcierają one pokarm językiem ostrym jak tarka. Możecie spośród kartek o różnych fakturach, z zamkniętymi oczami spróbować odszukać te przypominające w dotyku język ślimaka (arkusz papieru ściernego). Gdu już ukończycie zadanie wykorzystajcie arkusz i kredami stwórzcie ślimaczy portret. Po co ślimakowi muszla? Na to pytanie najlepiej odpowie książka “Po co ten dom, ślimaczku” Mariusza Niemyckiego.

15. Brudny piątek - należy poinformować rodziców o konieczności przygotowania zapasowej odzieży dla dzieci. W przedszkolnym ogrodzie potrzebne będą butelki z wodą i akcesoria zabawowe kuchenne i te do piaskownicy. Mieszmamy wodę z piaskiem lub ziemią i tworzymy błotne potrawy.

16. “Sesja czytania na trawie” - koce, poduszki, ulubione książki, trawa, dobra pogoda. Tyle wystarczy, żeby urozmaicić wspólne chwile z książką.

17. Polowanie na...pisanki/kolorowe kamyczki - należy umieścić w ogrodzie kolorowe jajka (można również wykorzystać żółte, plastikowe pojemniki po „jajkach niespodziankach”, o kolorowych kamyczkach poniżej). Zadaniem uczestników jest zebranie jak największej ilości jajek lub kamyczków. Znalezione skarby można klasyfikować (z uwagi na kolor, wielkość), liczyć, porównywać zbiory lub rozwiązywać zawarte w nich zadania.

18. “Kolorowe kamyczki”- podczas spacerów lub zabaw na terenach zielonych warto

zbierać kamienie różnych kształtów a następnie wspólnie z dziećmi malować je wg.

17

uznania. Temat przewodni można dopasować do odbytej wycieczki, aury, znanych zwierząt i owadów, roślin czy po prostu malować to, co podsunie wyobraźnia.

- 19. “Dni specjalne”** - z okazji Dnia Mamy lub Taty można przygotować znacznie wcześniej sadzonkę kwiatową, np. w kubeczku po jogurcie. Najprostsze w uprawie są aksamitki, można samemu je wyhodować z nasion. Wymagają jedynie dużo słońca i regularnego podlewania. Taki prezent, o który dziecko dbało przez wiele tygodni, na pewno bardzo spodoba się rodzicom.

“Święta majowe” - z okazji świąt w okresie 1-3 maja, warto zadbać o patriotyczną aranżację naszej placówki. W donicach w okolicy wejścia, lub innym miejscu można posadzić już jesienią, cebulki białych i czerwonych tulipanów. Wzjeżdżając w okresie wiosennym, ozdabiając placówkę narodowymi barwami.

“Powitanie jesieni” - kwiaty, których wysokość może być od 50 cm do 250 cm - słoneczniki. Warto posadzić je na swoim terenie zielonym, z nasion lub gotowych sadzonek. W okresie jesiennym ozdobią nasze sale, wcześniej jednak dzieci będą miały możliwość obserwacji wzrostu tych roślin, oraz ciekawego zjawiska - podążania kwiatu za słońcem.

OBSZAR II

ZIELONY ZAKĄTEK
W LESIE, PARKU I NA ŁĄCE

ZADANIA

1. “Poszukiwanie skarbów”

Zadaniem dzieci jest w określonym czasie:

- znaleźć przedmiot, którego cechę wskaże nauczyciel oraz jego przeciwieństwo np. przedmiot gładki, a więc także chropowaty, twardy – a do pary miękki itd.;
- znaleźć jak najwięcej przedmiotów danego koloru;
- przynieść zestaw 5 przedmiotów, które mogą być zaprezentowane gościom z innej planety – dzieci powinny umieć wyjaśnić dlaczego wybrały te właśnie przedmioty;
- znaleźć co najmniej 3 rzeczy, które tworzą pewną całość, np. element drzewa (szyszka, kora, igły), trzy różne owoce, części roślin zjadane przez zwierzęta;
- znaleźć jak największą ilość przedmiotów rozpoczynających się na wybraną literę; znaleźć coś: pięknego, okrągłego, szorstkiego, kłującego, miękkiego, wilgotnego.

2. **“Odcienie zieleni”**- podczas spacerów można zbierać różnorodne fragmenty roślin w kolorze zielonym. Wszystkie okazy należy umieścić na tekturce zgodnie z intensywnością barwy (klasyfikacja-od najjaśniejszego do najciemniejszego). Pracę ułatwi taśma dwustronna.

3. **“Autograf drzew”** -Potrzebne będą kartki, ołówki lub kredki świecowe. Przykładając do kory drzewa papier i pocierając ołówkiem uzyskuje się niepowtarzalny odcisk.

4. **“Melodia zimy”** - podczas zimowych spacerów warto szukać subtelnych dźwięków zimy, np. skrzypienia śniegu, uderzenia ptasich dziobów w karmniku. Warto również zachęcić dzieci do wypowiadania się na temat usłyszanych dźwięków, a propozycje zapisać w formie tekstów swobodnych. Można również zaprosić dzieci do stworzenia zimowej muzyki z wykorzystaniem nietypowych instrumentów.

5. “Cicho, a tyle dźwięków”

Wszyscy uczestnicy leżą lub siedzą z zamkniętymi oczami i wyciągniętymi do przodu rękami (dłonie zaciśnięte w pięści). Zadaniem uczniów jest wsłuchiwanie się dokładnie w dźwięki przyrody. Za każdym razem kiedy dziecko usłyszy dźwięk (śpiew ptaka czy bzyczenie pszczoły, plusk wody itp.), prostuje jeden palec.

6. **“Kwiatowa galeria”** - podczas spaceru w lesie można zwrócić uwagę na kolory roślin, rosnących w stanie dzikim lub pod opieką człowieka. Kolorów tych można następnie poszukać w pudełku z kredkami lub zachęcić dzieci do mieszania farb.

7. **“Czy gruby, czy chudy, za mały, za duży”** - należy przygotować dla każdego dziecka sznurek długości 1 metra. Mierzymy nim obwód lub wysokość wybranych drzew.
Uwagi i spostrzeżenia można zapisać lub narysować, tak aby udokumentować, które drzewa są największe lub najmniejsze. Jako znacznika drzewa można użyć liścia.

8. **“Zielnik”** - drukowana lub ręcznie wykonana kolekcja opisanych rycin lub zasuszonych roślin. Warto zaprosić do współpracy specjalistę od roślinności leśnej, rodziców.

Wykonanie :

- Wyjście z placówki w dzień bez deszczu, tak aby rośliny nie były mokre ● Dojście do lasu, parku, łąki itp. czyli terenu, gdzie będziemy mogli pozyskać rośliny zgodnie z przepisami.
- Wyszukiwanie roślin
- Pozyskiwanie materiału - w sposób etyczny, nie niszcząc innych roślin. Nie pozyskujemy materiału roślin, które rosną w danym miejscu w bardzo małej ilości lub do których nie mamy pewności, są pod ochroną. Pomocna może być aplikacja *PlantNet*, przeznaczona do klasyfikowania różnych gatunków roślin.
Do pozyskania materiału możemy wykorzystać nożyk lub nożyczki.
- Pozyskany materiał od razu umieszczamy pomiędzy stronami gazety, tak aby szybko nam nie usechł. Warto od razu zapisać nazwę danej rośliny.
- Cały pozyskany materiał po powrocie oczyszczamy z nadmiaru ziemi itp, umieszczamy “na płasko” pomiędzy dwoma stronami gazety lub kartek - to, w jaki sposób ją ułożymy, ma znaczenie dla pokazania jej walorów estetycznych. Następnie obciążamy książkami, deskami itp.
- Gotowy materiał, już wysuszony, delikatnie przenosimy na kartki, przyklejamy za pomocą taśmy klejącej, opisujemy.
- Prezentujemy w dowolny sposób - w formie książki, wystawy obrazów itp.

Można również wykonać zielnik w postaci albumu zdjęć, bez pozyskiwania materiału przyrodniczego.

9. **“Poszukajmy choinki w lesie”** - podczas leśnego spaceru warto zwrócić uwagę dzieci na nazwy drzew iglastych. Choinka to drzewko, które w okresie świąt dekorujemy bombkami, łańcuchami itp. W lasach i parkach rosną sosny, świerki, jodły, modrzewie itd.

10. **“Fotograficzny konkurs przyrodniczy” - dla uczestników projektu.** Temat i regulamin opracowany przez realizatora projektu. Podsumowanie - wystawa na terenie placówki lub na stronie internetowej przedszkola lub szkoły.

W ramach realizacji konkursów warto zaprosić do współpracy rodziców oraz środowisko lokalne.

OBSZAR III

ZIELONY ZAKĄTEK W SZTUCE

ZADANIA

1. Eko-odbitki

Kwiaty to wdzięczny temat, delikatny, kruchy. Jak utrwalić ich piękno na papierze? Trudno w to uwierzyć, ale ... młotkiem! Przy użyciu mocnego narzędzia możecie stworzyć wdzięczne, bezpretensjonalne formy floralne. Powstałe prace możecie wykorzystać do stworzenia zielnika, obrazów lub kartek okolicznościowych.

Materiały:

- kolorowe kwiaty (bratki, nasturcje, malwy, itp)
- biały papier
- opcjonalnie resztki pożółkłych papierów
- papier do pieczenia
- młotek
- nożyczki

Proces:

Na przygotowanej kartce papieru układacie zerwane uprzednio kwiaty. Przykrywacie całość papierem do pieczenia. Papier można przykleić do stołu lub do kartki taśmą klejącą (papierową), żeby zapobiec przesuwaniu się. Młotkiem opukujecie kwiaty tak długo, aż puszcza sok. Musicie chwilę odczekać, żeby płatki obeschły i delikatnie zdjąć je z kartki. Praca dobrze komponuje się w sąsiedztwie pożółkłych, postarzanych papierów, dlatego też ramkę możecie wykonać z takich materiałów.

2. Magiczna różdżka

Tworzenie własnych pędzli z natury jest łatwe i przyjemne. To świetna zabawa dla dzieci, nawet w trakcie robienia pędzli z igieł sosnowych czy innych gałązek. Zatem to aktywność, którą możecie prowadzić o każdej porze roku. Pędzle można wykonać z wielu różnych materiałów, które z łatwością znajdziecie w lesie, parku, na łące. Wykorzystajcie liście z drzew zimozielonych (igły) i wiosenne kwiatki, gałązki i liście, suche ostry i wilgotne paprocie.

Materiały:

- patyki
- sznurek
- nożyczki
- liście drzew i krzewów (iglaste i liściaste)
- kwiaty

- szyszki
- papier
- farby plakatowe (temperowe)
- płaskie pojemniki na farbę

Proces:

Przygotujcie patyki długości odpowiedniej do stworzenia pędzli. Zebrane rośliny ściśnijcie w wiązkę, którą owińcie i umocujcie sznurkiem wokół jednego końca patyka. Pamiętajcie, żeby zrobić to ciasno! Pędzle są gotowe. Farbę nakładacie na płaski talerzyk lub inny pojemnik. Naturalnym pędzlem nabieracie farbę i malujecie na kartce. Każdy z nich zostawi na podłożu niepowtarzalny ślad. Kształt i tekstura wzbudzi u dzieci kreatywność i pomysłowość. Każda osoba wykorzysta swoje pędzle do stworzenia innego, jedyne i oryginalnego dzieła.

3. Kawowy zielnik

Kolejna aktywność plastyczna, poprzedzona spacerem. Podczas niego rozglądajcie się za interesującymi formami roślinnymi, zbierajcie kwiaty, liście, gałązki. Niech w głowie wam się ułoży piękna kompozycja. Tu niebagatelną rolę odgrywa czas. Cierpliwie należy czekać na efekt, który bywa zaskakujący. Nie jesteśmy w stanie dokładnie przewidzieć, jak płyn rozleje się po kartce, tworząc artystyczne meandry.

Materiały:

- rośliny (gałązki, kwiaty, liście, żdźbła)
- pędzel
- papier akwarelowy
- kawa rozpuszczalna
- woda
- sepia

Proces:

Przygotowane rośliny umieśćcie na dzień lub dwa w prasie do wysuszenia roślin, lub pomiędzy gazetami w grubej książce. Potrzebne będą rośliny płaskie. Nie muszą być wysuszone na przysłowiowy wiór.

Przygotowujecie sobie roztwór kawy rozpuszczalnej. Wsypujecie co najmniej dwie łyżeczki kawy na 100 ml wody. Roztworem powlekacie całą powierzchnię kartki. Opcjonalnie można wykorzystać tusze lub akwarelki, jednak użycie kawy jest bardziej oryginalne i tańsze. Poza tym odbitki akwarelowe są nieco bledsze.

Na kartce umieszczacie płasko rośliny. Powinny wam się nieco przykleić do wilgotnej kartki. Następnie całość ponownie impregnujecie roztworem kawy. Na krawędzi roślin zbierze się

większa ilość płynu - to dobrze! Będzie to stanowić wyraźną granicę po wyschnięciu pracy.

24

Jeśli roztwór jest zbyt jasny - powtórzcie jego nałożenie. Możecie nawet dodać większą ilość jedynia na rośliny. Nadmiar spłynie na kartkę, tworząc fantazyjne plamy. Kartki muszą wyschnąć, dopiero wówczas zdejmujecie rośliny z papieru. Jeśli krawędzie nie są dość wyraźne, możecie użyć do ich delikatnego zaakcentowania kredek w kolorze kawy lub sepii.

A może połączycie kawę z akwarelkami? Albo zastosujecie herbatę?

4. Mityczne drzewa

Drzewa są przeznaczone, by łączyć niebo i ziemię. Są związane z człowiekiem odkąd pojawił się na ziemi. Szacunek budzi ich wiek, który znacznie przewyższa czas życia człowieka. A co znaczyły dla artystów? Co znaczą dla nas? To zadanie będzie opierało się na obserwacji tego gatunku roślin.

Zanim przystąpicie do pracy, zapoznajcie się z dziełami znanych artystów, przedstawiających drzewa. Poszukajcie ich w muzeach i galeriach nieopodal waszego miejsca zamieszkania. Przejrzyjcie albumy z reprodukcjami. Na przestrzeni wieków drzewo grało niejednokrotnie główną rolę w poczynaniach artystycznych malarzy i rysowników.

Wyszukajcie w swoim pobliżu drzewo, które będziecie mogli obserwować przez cały czas trwania projektu. Podobnie jak wprawiający się w biegłości malowania artyści, również wy - naskicujcie, malujcie, lepcie, skonstruujcie, fotografujcie. Niech drzewo będzie dla was obiektem do ćwiczeń technicznych, dokumentacją mijającego czasu, inspiracją do skomponowania kolorystyki w ubiorze. Niech będzie myślą przewodnią waszych artystycznych działań.

Z zebranych materiałów - przygotujcie "dossier" klonu, lipy, kasztanowca... Znajdźcie informacje dotyczące drzew w mitologiach (celtyckiej, słowiańskiej, skandynawskiej, germańskiej, itd.). Poszukajcie baśni, legend, przyspiewek ludowych, w których akcja toczy się wokół drzew. Narysujcie swoje wersje artystyczne tych opowieści. Zilustrujcie przysłowia, w których mowa jest o drzewach. Stwórzcie przewodnik po gatunkach drzew, ilustrowany waszymi dziełami.

Materiały:

Wyobraźnia...

Proces:

Zależny od was...

5. Roślinne fotogramy (cyjanotypia)

Cyjanotypia to prosta technika szlachetna, dzięki której możemy uzyskać oryginalne, awangardowe odbitki z trójwymiarowych elementów. Jest często pierwszą techniką, jaką poznają adepci alternatywnych metod fotograficznych. Powstały obraz charakteryzuje się niebieską barwą, przez co technika nazywana jest także "błękitem pruskim". Była również wykorzystywana w reprografii, a także przy dokumentacjach utrwalających duże przedsięwzięcia inżynieryjne, jak chociażby budowa Kanału Panamskiego. Stąd też angielska nazwa "blueprint".

Technika ta nie wykorzystuje soli srebra, zamiast tego wykorzystuje światłoczułość soli żelazowych. Przez to jest relatywnie tania, bezpieczna i dostępna dla każdego. Została wynaleziona w 1842 roku przez Sir Johna Hershel'a.

Ta metoda obrazowania pozwala na eksperymentowanie! W projekcie znajmiecie się odbitkami roślin - mogą to być kwiaty, liście, całe gałązki lub same płatki.

Materialy:

Proces odbitek cyjanowych polega na użyciu dwóch chemikaliów - cytrynianu żelazamonoowego i żelazicyjanku potasu. Obydwa dostępne w sieci w formie proszku lub gotowego roztworu. Każdy producent zamieszcza informację o sposobie użytkowania. Można również zakupić gotowy roztwór - mieszankę. Najprostszy sposób na wykonanie mikstury to 20 gramów cytrynianu rozpuścić w 100 ml wody. 8 gramów żelazicyjanku rozpuścić w 100 ml wody. Z każdego płynu odmierzyć strzykawką po 5 ml i wymieszać.

Potrzebny jest także papier do akwareli (albo papier czerpany, albo tkanina), kuweta lub naczynie do moczenia odbitek, pędzel (z włosia zostawia ślad, gąbkowy powleka na gładko), mała strzykawka do odmierzania, czystą wodę, antyramę. Konieczny jest też dostęp do światła słonecznego bądź lampy UV.

I przede wszystkim - roślin! Mogą to być rośliny uprzednio wysuszone lub świeżo zerwane. W zależności od pory roku, w której zamierzacie wykonać cyjanotypię. Warto spróbować techniki w obydwu opcjach.

Proces:

Na kartkę papieru akwarelowego (lub czerpanego, lub tkaninę) nanosicie pędzelkiem rozpuszczoną mieszankę odczynników w stosunku 1:1. Najlepiej sprawdzają się kartki o dużej gramaturze. Nakładając roztwór na kartkę możecie zrobić to zostawiając ramkę suchej powierzchni. Kartkę powleczoną roztworem dobrze jest ułożyć do wyschnięcia w ciemnym pomieszczeniu. Może to być również szkolna szafka, bez dostępu światła.

Po całkowitym wyschnięciu, układacie na kartce zebrane wcześniej rośliny. Aby uniknąć poruszenia kompozycji, przykrywacie kartkę z roślinami szybką z antyramy. Całość możemy spiąć klamkami. Tak przygotowany obraz wystawiacie na działanie promieni słonecznych bądź lampy UV. Czas ekspozycji jest uzależniony od ilości naniesionej substancji oraz mocy światła. Dlatego też warto wykonać kilka próbek zanim dojdziemy do perfekcyjnego czasu naświetlania. Generalnie w słoneczny dzień ekspozycja trwa od 10 do 20 minut, natomiast gdy dzień jest pochmurny, zajmuje nawet godzinę i dłużej.

Ostatni etap to płukanie czystą wodą. Warto obserwować pracę i wyciągnąć ją w momencie, gdy wydaje się wystarczająco wywołana. Pamiętajcie, że po wyschnięciu papier nieco wyblaknie, dlatego warto wywołać je nieco dłużej, niż podpowiadają nam oczy.

6. 100 metrów

Działania artystyczne, sam akt tworzenia ma ogromne znaczenie w rozwoju kreatywności. W tym zadaniu sami stworzycie swoje kompozycje. Wybierzcie się na zewnątrz i poproście dorosłą osobę o wyznaczenie terenu wokół miejsca, w którym stoicie, nie większego niż szacunkowe koło o promieniu 100 metrów. Z tego obszaru zbierzcie 10 przedmiotów - mogą to być liście, patyki, kamyki, muszle ślimaków, kasztany, szyszki. Przynieście je do sali lekcyjnej i ułóżcie tworząc swoją martwą naturę. Całość uwiecznijcie na papierze - rysując ją w dowolnej technice. Po skończonej pracy - zmieńcie układ przedmiotów. Postarajcie się stworzyć 10 różnych szkiców w różnych kompozycjach.

Możecie również ułożyć z nich kolaż, imitujący twarz ludzką. Wymieńcie się przedmiotami z kolegami i koleżankami z klasy. Na koniec stwórzcie wspólny kolaż. Narysujcie go, bądź uwiecznijcie na fotografii.

7. "Atlas chmur"

Ciepłą porą roku zabierzcie ze sobą na spacer koc. Znajdźcie wygodne miejsce na trawie lub piasku, z widokiem na niebo. Przez chwilę skupcie się tylko na obserwacji chmur. Postarajcie się połączyć z ruchem obłoków siłę wiatru, dźwięki natury. Spróbujcie namalować niebo o różnych porach dnia - różowe o świcie, błękitne w południe, złociste o zmierzchu. Uwiecznijcie różne rodzaje chmur. Malujcie pędzlem zgodnie w siłę wiatru (delikatne pociągnięcia to zefirek, silne i szybkie to wichura). Stwórzcie atlas chmur. Przygotujcie co najmniej 10 różnych obrazów przedstawiających chmury.

8. W pogoni za słońcem

W słoneczny dzień (niekoniecznie letni) poszukajcie nasłonecznionego miejsca. Może to być stolik w mieszkaniu, podłoga w kuchni, ławka w klasie, plac zabaw na podwórku. Zaobserwujcie cienie, które rzucają różne przedmioty na słoneczną płaszczyznę. Podstawcie kartkę i złapcie kształt. Abstrakcyjne formy, które powstaną po obrysowaniu kształtu ołówkiem, możecie wypełnić farbami akwarelowymi, esami-floresami żelopisem, wycinankami z kolorowych gazet. *"Światło potrzebuje cienia"* według Konrada Lorenza, wy także go potrzebujecie, żeby stworzyć z niego abstrakcyjną pracę.

9. Łańcuch przyrody

Zapewne każdy z was zlepił łańcuchy na choinkę z kolorowego papieru. To zadanie będzie podobne, ale zamiast kolorowych pustych karteczek, będziecie zlepiali karteczki (mogą również być kolorowe) z nazwami gatunków roślin. Postarajcie się każdego dnia podczas przechadzki na

zewnątrz znaleźć roślinę, której nazwy nie znacie. Poszukajcie jej w zielniku, dowiedźcie się jak się nazywa i zapiszcie na kartce (wielkości 2 cm x 10 cm). Każdego dnia dolepiacie w formie ogniw w łańcuchu kolejną, nowo poznaną roślinę. Postarajcie się stworzyć jak najdłuższy łańcuch. Pod koniec działania, znajdźcie drzewo, na którym rozwiesicie swój łańcuch. Papier powstaje z drewna. Karteczki mają napisane nazwy roślin. Trafiły na swoje pierwotne miejsce - w gałęzie drzewa. Sфотографujcie ozdobione drzewo.

10. Makro-szkice

Do tego zadania będziecie potrzebowali lup (szkieł powiększających). Wybierzcie się na spacer zaopatrzeni w okrągłe lupy. Wyobraźcie sobie, że obserwowany przez was element przyrody, musi pozostać w tajemnicy. Wybieracie sobie kamień, żwirek, korę drzewa, spodnią część liścia, płatek kwiatka, źdźbło trawy, piórko - cokolwiek znajdziecie. Jeśli możecie zabrać ten przedmiot ze sobą - zróbcie to i w spokoju przyjrzyjcie mu się bardzo dokładnie. Jeśli nie jesteście w stanie go wziąć - dokonajcie wnikliwej obserwacji na miejscu. Zwróćcie uwagę na wszystkie drobiazgi, szczegóły, wzory, linie, plami, załamania.

Przygotujcie sobie kartkę papieru w formie koła. Narysujcie dokładnie i w powiększeniu to, co zaobserwowaliście przez lupę. Niech powiększenie będzie tak duże (np. liść nie może mieć widocznego kształtu, tylko samą powierzchnię), żeby koledzy i koleżanki mogli zgadywać, co przedstawiliście na swojej pracy.

Opcjonalnie, jeśli nie dysponujecie dużą ilością lup, możecie do zadania wykorzystać rolkę po papierze toaletowym i spoglądając przez nią, wybieracie dla siebie interesujący fragment świata przyrody. Przy jego uwiecznianiu na papierze - postępujcie tak samo, jak w przypadku rysowania z lupami.

11. Baśniowa kraina

Poznajcie dobrze okolicę najbliższego parku, ogrodu, pól lub pobliskiego lasu. Przygotujcie się do stworzenia mapy baśniowej krainy. Wyobraźcie sobie, że zaprosicie do swojej szkoły (klasy) kogoś, kto uwielbia baśnie. Aby zachęcić taką osobę do wędrowki i zwiedzania - wybierzcie około 10 istniejących na waszej ścieżce elementów przyrodniczych (może to być duży głaz, wielkie drzewo, krzew o dziwnym kształcie, szemrzący strumyk). Niech każda z wybranych przez was rzeczy stanie się w waszej wyobraźni żywa, mająca ludzkie cechy. Może to być analogicznie do przykładu - Głaz Miewający Złe Sny, Kichające Drzewo, Łaskoczący Krzak, Strumyk Przedrzeźniający. Cokolwiek sobie wymyślicie. Dla każdego elementu niech powstanie portret, ilustrujący go. Zastanówcie się, jak może wyglądać Kichające Drzewo? A inne wybrane elementy? Kiedy już stworzycie galerię żywych postaci przyrodniczych, wkomponujcie je w mapę. Mapa może powstać na dużym arkuszu szarego papieru, lub na zwoju tapety. Niech wytyczoną ścieżkę, którą przejdziecie z gościem ozdabiają wizerunki prawdziwych miejsc,

zaczarowanych przez waszą wyobraźnię.

12. Kryształowe kule

Udadzą się tylko wtedy, kiedy temperatura na zewnątrz będzie poniżej - 7 stopni Celsjusza. Jak puszczać bańki mydlane - wie każdy! Ale spróbujcie puszczać bańki mydlane na mrozie. Co się z nimi dzieje? Zamieniają się w kryształowe kule, z wzorami malowanymi przez mróz. Im niższa temperatura zimą, tym piękniej zamarzają bańki. Spróbujcie na czarnych kartkach białymi kredkami, farbami uwiecznić wzory, które powstawały na kruchych bańkach mydlanych. Każdy z nich był inny, tak jak płatki śniegu. Nie ma dwóch takich samych. Stwórzcie mroźne dossier. Portfolio mroźnych dzieł sztuki w setkach unikalnych odsłon.

ZIELONY CZAS WOLNY

czyli inspiracje na
bliski kontakt z naturą

30

Czas na...

- **Dobrą książkę**

Nietuzinkowe książki przyrodnicze dla dzieci :

Pupy, ogonki i kuperki (Mikołaj Golachowski)

Ohyda, mała księga obrzydliwości (Emanuelle Figueras, Gael Beullier)

O czym szumią drzewa (Wohlleben Peter)

A dla dorosłych...

Po prostu to, co sprawia najwięcej przyjemności (polecamy załączoną bibliografię).

- **Zabawę**

„Strażnik ognia” (nauka skradania)

Jedna osoba siedzi w środku okręgu, przed nią leży kapelusz np. z brzęczącymi kluczami. Nauczyciel wyznacza dwie osoby, które spróbują zabrać przedmiot. Strażnik wskazuje ręką z której strony skrada się złodziej. Jeśli wskaże poprawnie- udaremnia atak. Na podłodze można ułożyć szeleszczące przedmioty (liście, patyki, folię)

„Rede” pochodzące z Tanzani

Gracze siadają wokół kopca piasku. W jego czubek wbijamy patyk (pionowo). Gracze zabierają po garści piasku. Komu kijek się przewróci, ten musi dobiec szybko do bazy zanim inni go złapią.

Mój kamyk

Prowadzący wcześniej przygotowuje zestaw kamieni (lub patyków, liści itp.) tak, aby każda osoba miała swój przedmiot. Kamienie powinny być na tyle różnorodne, by dało się je odróżnić. Dzieci siadają w kręgu i losują kamienie dla siebie, dokładnie je oglądają i poznają wszelkimi zmysłami tak, aby jak najdokładniej zapamiętać ich wygląd, zapach, twardość, kolor itp. Następnie kamienie zbierane są (w każdej grupie osobno) i ponownie losowane. Zadaniem uczniów jest odnalezienie swojego kamienia. Kamienie podawane są zgodnie z ruchem wskazówek zegara tak długo, aż każdy odzyska swój pierwszy kamień.

Podaj dalej

Siadamy w okręgu na ziemi. Potrzebny będzie patyk, większy kamień, szyszka lub kawałek kory. Pierwsza osoba chwyta nogami nasz przedmiot siedząc i nie pomagając sobie rękami podaje go następnej osobie, która również musi go chwycić stopami. Przedmiot nie powinien upaść na ziemię. Zabawę w ciepłe dni można przeprowadzić z gołymi stopami – jest wtedy łatwiejsza. Przy dużej grupie po okręgu mogą przemieszczać się dwa lub trzy przedmioty.

- **Spacer do lasu** - w leśnym powietrzu jest nie tylko większa dawka tlenu, ale też duża ilość olejków eterycznych, które zawierają fitoncydy. To naturalne związki chemiczne wydzielane przez drzewa w celu chronienia się przed bakteriami, szkodnikami, grzybami. Pod wpływem ruchu wydzielają się “hormony szczęścia”, a zieleń i błękit lasu

31

działają uspokajająco i pozwalają się wyciszyć. W naturalnym otoczeniu szybciej obniża się też ciśnienie, puls, napięcie i poziom stresu. Powietrze w lesie jest zjonizowane ujemnie, co działa korzystnie na nasz organizm: wspiera układ odpornościowy. Aby w pełni to wykorzystać, na spacer do lasu warto wybrać się tuż po burzy – w powietrzu jest wtedy najwięcej jonów ujemnych.

- **Kąpiel leśną** - spacer leśny jako świadome przebywanie w lesie – w celu odzyskania i wzmocnienia własnego zdrowia. Pełna koncentracja na otoczeniu i ograniczenie zewnętrznych bodźców, brak mety i celu, uruchomienie wszystkich zmysłów.
- **Uprawianie ogródka, grządki** - jako czynna lub bierna forma relaksu. *Czynna*, polega na wykonywaniu drobnych prac ogrodowych, zapewniających bezpośredni kontakt z roślinami, takich jak sadzenie, przesadzanie, zbieranie etc. Można również tworzyć prace plastyczne z wykorzystaniem plonów. Ta forma rozwija zmysł dotyku, poprawia chwyt, pozwala aktywizować osłabione struktury mięśniowe. *Bierna*, wykorzystująca zmysły wzroku, słuchu i węchu, polegająca na obserwacji roślin, wsłuchiwaniu się w dźwięki przyrody, poznawaniu zapachów ogrodu. *Efekty pracy w ogrodzie* :

- stymulacja ośrodkowego układu nerwowego,
- rozwój narządów zmysłu,
- zwiększenie sprawności,
- poprawa koordynacji ruchowej,
- obniżenie poziomu stresu,
- obniżenie napięcia i agresji,
- poprawa samopoczucia,
- zwiększenie poczucia własnej wartości,
- poprawa pewności siebie,
- nauka samodzielności,
- poprawa pamięci i koncentracji,
- rozwój kreatywności,
- zwiększenie umiejętności obserwacji otoczenia,
- wzmocnienie chęci do działania,
- obniżenie ciśnienia krwi,
- uregulowanie rytmu pracy serca,
- wykształcenie poczucia odpowiedzialności
- wykształcenie umiejętności pracy w grupie,
- zmniejsza ryzyko pojawienia się stanów depresyjnych.

- **Oddychanie** - Prawidłowy oddech może poprawić samopoczucie, stan zdrowia i uchronić nas przed infekcjami.

Systematyczne ćwiczenia oddechowe :

- zmniejszają niepokój,
- redukują stres,
- obniżają nadciśnienie tętnicze,
- mogą zmniejszać bóle migrenowe,
- zmniejszają uczucie zmęczenia.

Podsumowanie

Kilka słów dla realizatorów

- dziecko i jego potrzeby oraz możliwości są zawsze najważniejsze;
- dajmy dzieciom, jako uczestnikom projektu, czas. Czas na oglądanie, przemyślenia, dochodzenie do wniosków, doświadczanie we własnym tempie;
- warto zastanowić się, w jaki sposób dbamy o zasoby naturalne, w trakcie codziennej pracy. Ograniczanie zużycia kartek, jednorazowych dekoracji, woreczków, wilgotnych chusteczek jednorazowych, używanie materiałów “do końca” da dobry przykład dzieciom, jak w praktyce zmniejszyć wytwarzanie śmieci;
- kartka ma dwie strony, i obydwie najczęściej można wykorzystać;
- cekiny, brokat, plastikowe oczka, plastikowe opaski, tzw. trytytki itp. to materiały, które wykorzystane są tylko przez chwilę, najczęściej jednak potem trafiają do śmieci. Ograniczmy maksymalnie ich zużycie, chroniąc środowisko naturalne przed nadmierną produkcją plastiku oraz śmieciami, których czas rozkładu sięga kilkuset lat;
- uczmy dzieci pić wodę, zachęcając do korzystania z filtrów i butelek wielokrotnego

użytku;

- zaprosimy do współpracy rodziców - przybliżając im nasze działania, zachęcamy ich do zwiększenia aktywności na rzecz dzieci, inspirujemy do aktywności na rzecz ochrony przyrody, dla dobrej przyszłości ich dzieci;
- potraktujcie nasz projekt jako inspirującą zabawę z misją. To, czym zainteresujemy dzieci dzisiaj, może przynieść wymierne korzyści za wiele lat. Za jakiś czas nasi wychowankowie będą decydowali, co jest ważne w ich życiu - być czy mieć, w jakim świecie chcą żyć i co znaczy dla nich przyszłość.
- promujcie zdrowy, odpowiedzialny tryb życia. Pogadanki na temat zdrowego odżywiania, poparte ciekawymi zajęciami, pedagogizacja rodziców, promowanie aktywności ruchowej to kolejne kroki do pokazania lepszej alternatywy śmieciowego jedzenia i fizycznej stagnacji.

Kilka słów dla uczestników

- Bawcie się dobrze!

BIBLIOGRAFIA

1. Ekokalendarz. pl
2. Fotopolis.pl
3. Brylińska I., Eksperymenty i zabawy przyrodnicze w przedszkolu, Wyd. RAABE, 2014
4. Kolberth E., Szóste wymieranie, W.A.B. 2016
5. Kossak S., Saga Puszczy Białowieskiej, Wydawnictwo MARGINESY, 2017
6. Louis-Stempel J., Prywatne życie łąki, Wydawnictwo Poznańskie Sp. z o.o., 2017
7. Louv R., Kiedy wzywa nas dzicz, Wydawnictwo MAMANIA, 2020
8. Louv R., Ostatnie dziecko lasu, Wydawnictwo MAMANIA, 2020
9. Wohlleben P., Sekretne życie drzew, Wydawnictwo OTWARTE, 2016
10. Wohlleben P., O czym szumią drzewa, Wydawnictwo OTWARTE, 2018
11. Wohlleben P., Duchowe życie zwierząt, Wydawnictwo Otwarte, 2017
12. Wohlleben P., Nieznane więzi natury, Wydawnictwo Otwarte, 2017
13. Wohlleben P., Dotknij, poczuj, zobacz. Fenomen relacji człowieka z naturą, Wydawnictwo Otwarte, 2019

14. Scott D. Samson, Kalosze pełne kijanek, Wydawnictwo VIVANTE, 2016 15. Simonienko K., Lasoterapia, Wydawnictwo Dragon, 2021
16. Simonienko K., Nerwy w las. Jak odnaleźć spokój i radość życia, Wydawnictwo Sensus, 2021
17. Simonienko K., Terapia lasem w badaniach i praktyce, 2021
18. Reynolds M., Ogrodowe przebudzenie, Wydawnictwo Literackie, 2021 19. Stuart- Smith S., Kwitnący umysł. O uzdrawiającej mocy natury, Wydawnictwo Agora, 2021

20. Thoreau H.D, Walden, czyli życie w lesie, Wydawnictwo Rebis, 2020